

TÜRKİYE'DE AĞAÇKAKANLARIN GELENEKSEL İSİMLERİ

Zeynel Arslangündoğdu¹

¹İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, İstanbul,
Elmek: zeynel@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8271-4469

Özet

Türkiye'de 9 ağaçkakan türü bulunmaktadır. Ağaçkakanların çoğu ormanlar, parklar ve bahçeler ve korularda yaşamakta ve üremektedir. Bu çalışmada ülkemizde yaşayan ağaçkakanlar için kullanılan isimler derlenmiştir. Ağaçkakanların geleneksel isimleri çalışmada temel kaynak olarak Türk Dil Kurumu Derleme Sözlüğü kullanılmıştır. Toplam 90 geleneksel isim incelenmiş, bunlardan 72'si değerlendirilmeye alınmış ve bu yöresel isimler hakkında bilgiler verilmiştir. Ülkemizdeki ağaçkakanların besin alırken ve yuva yaparken gagalama eylemini yapma davranışlarının, eylem sırasında çıkardıkları seslerin ve genel ötüşlerin geleneksel isimlerde bir karşılık bulunduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ağaçkakan, *Piciformes*, *Picidae*, Geleneksel Kuş Adları

TRADITIONAL NAMES OF WOODPECKERS IN TURKEY

Abstract

There are 9 woodpecker species living in Turkey. Woodpeckers live and breed in forests, parks and gardens, groves. In the current study, we compiled the traditional names of woodpecker birds in Turkey. Turkish Language Foundation (TDK) Collection Vocabulary has been used as the base reference book. A total of 90 traditional names were examined, 72 of them were evaluated and information about these traditional names was given. It is seen that the pecking behavior of woodpeckers while taking food and making a nest, and the sounds they make during the action and their general songs find a response in the traditional names.

Keywords: Woodpecker, *Piciformes*, *Picidae*, Traditional Bird Names

1. Giriş

Son yıllardaki sistematik çalışmalara göre Türkiye’de Piciformes takımına bağlı, Picidae familyası, *Dryocopus*, *Picus*, *Dendrocopos*, *Dryobates* ve *Jynx* cinslerine bağlı 9 farklı tür ağaçkakan yaşamaktadır. Bunlar sırasıyla Kara ağaçkakan (*Dryocopus martius*), Yeşil ağaçkakan (*Picus viridis*), Küçük yeşil ağaçkakan (*Picus canus*), Orman alaca ağaçkakan (*Dendrocopos major*), Alaca ağaçkakan (*Dendrocopos syriacus*), Aksırtlı ağaçkakan (*Dendrocopos leucotos*), Ortanca ağaçkakan (*Dendrocopos medius*), Küçük ağaçkakan (*Dryobates minor*) ve Boyunçeviren (*Jynx torquilla*) türleridir. Bu türler içinde sadece Boyunçeviren “Göçmen” diğer 8 ağaçkakan türünün tamamı ise “Yerli” statüdedir. Yerli tür; yaz kış bütün yıl boyunca yerleşik bir yaşamı olan kuşlardır. Ağaçkakanların çoğu ormanlar, parklar, bahçeler ve korularda yaşamakta ve üremektedir (Ertan ve Arslangündoğdu, 2013).

Şehirlerde yaşayanların aksine ormanlara yakın yaşayan insanlar ağaçkakanları genellikle iyi tanırlar. Özellikle ağaçkakanların ağaç gövdelerine, yuva yapmak veya beslenmek için gagasını ağaca vurduğu sırada çıkardığı gürültü kırsal bölgelerde ve orman yakınındaki halk tarafından bilinir.

Ağaçkakanlar bazı kaynaklarda (Hocaoğlu, 1992) av kuşu olarak nitelendirilmiş olmalarına rağmen ülkemizde kanunen avı yasaklanan kuşlar listesinde¹ yer almaktadır. İslam dininde² yapılan yorumlara göre ağaçkakanların etinin yenilmesinin helal olduğunu göstermektedir. Ancak ağaçkakanlarının etinin helal olmasının bu kuşun etinin yenilebilmesi ve avlanması anlamına gelmemektedir. Ağaçkakan etinin yenilmesi ve avlanması tamamen insanların doğası, örfü, alışkanlıkları ve kültürleri ile ilişkili olup, belirleyici olan bu özelliklerin bütünüdür.

Bir toplumun kültürü geleneksel kuş isimlerinede yansımaktadır. Genellikle yaygın ve insan tarafından fark edilen türlerin geleneksel isimleri fazlaca bulunabilir. Ancak yörenin insanı tarafından ilgi görmemiş canlı türlerin adlandırılmasında ise daha genel isimler kullanılmakta, bazen isim dahi vermeye-bilmektedir. Doğal olarak da geleneksel isimler bilimsel sınıflandırmada çoğunlukla familya ve cins düzeyinde olabilmektedir. Türkiye’de alt geleneksel kültür çeşitliliğinin fazla olması geleneksel isim çeşitliliğini artırmaktadır. Buna ek olarak, farklı coğrafi bölgelerde ve kültürlerde deyimler de değişmektedir. Deyimler hiçbir zaman durağan değildir, zaman içerisinde bazen gelişerek

bazen de değişerek kuşaktan kuşağa aktarılmaya devam eder. Dildeki bu değişimler ve çeşitlilik bir zenginlik olarak da ifade edilebilir. Ancak bu zenginlik farklı açıdan ele alındığında farklı geleneksel kuş isimlerinin hangi kuş türünü işaret ettiği konusu bir karmaşa oluşturduğu da görülmektedir.

Kuşlarda kullanılan Türkçe isimler yöresel olarak farklılaşabilmektedir. Bilimsel isimler hem yöresel farklılıkları hem de farklı dillerde konuşan bilim adamlarının ve doğa meraklılarının karşılıklı anlaşmalarına olanak sağlar. Örneğin Türkçe olarak “Ağaçkakan” kuş konusunda çalışan İngiliz bilim adamı için hiçbir şeyi ifade etmeyebilir ancak “*Dendrocopos major*” onun için önemli bir tür olabilir. Canlı türlerinin uluslararası herkes tarafından bilinen bir bilimsel isminin olması faydalı olacaktır. Herhangi bir tür gibi bir kuşun cins ismi (büyük harfle başlar) ve tür ismi (küçük harfle başlar) Latinceleştirilmiş iki kelimeden oluşan bilimsel adlandırılması kabul görmektedir.

Bu çalışmada amaç ülkemizde yaşayan ağaçkakanlar için kullanılan geleneksel isimleri derlemek, bu isimlerin benzer yönlerini ve farklılıklarını ortaya koymak, geleneksel isimlerin yoğunlaştığı coğrafyaları tespit etmek ve geleneksel olarak adlandırılmış ağaçkakanların bilimsel olarak hangi taksonlara (tür, cins ve familya) dahil olduğunu belirlemektir.

Ülkemizde Yaşayan Ağaçkakan Türleri

Ülkemizin ormanlık alanlarında 8’i yerli ve biri göçmen statüde olan toplam 9 ağaçkakan türü yaşamaktadır. Bu çalışmada ağaçkakanların geleneksel isimlerini yorumlayabilmek ve ağaçkakan türlerini daha iyi tanımak amacıyla morfolojileri, davranışları, ülkemizdeki yayılışları, yaşam alanları ve ötüşleri detaylı olarak verilmiştir.

Kara ağaçkakan (*Dryocopus martius*): Ağaçkakanların en büyüğüdür. Erkeğin gri gagasının ucu siyahtır. Başının üstü kırmızı, gövdesinin tümü siyahtır. Koyu gri ayaklarında ikisi önde ikisi arkada kuvvetli parmakları ve tırnakları vardır. Kuyruğu uzun baklava biçiminde ve ucu kısa çatallıdır. Dişinin görünüşü hemen erkek gibidir (Ertan, 2008). Ülkemizde özellikle, Trakya’nın kuzeyinde Istranca Dağları’ndaki ormanlarda, Batı Karadeniz ve Doğu Karadeniz Bölgesi’nde yaşlı ormanlarda yaşar. Kuzeybatı ve kuzeydoğudaki ormanlarda yıl boyunca görülür. Kara ağaçkakan yaşlı kayın veya karışık ormanlarda yaygın olarak görülür ve ürer. Yaşlı kayın ormanlarının gösterge türüdür. Kesintisiz ve

¹ Orman ve Su İşleri Bakanlığınca Belirlenen Yaban Hayvanları, Av Hayvanları ve Koruma Altına Alınan Yaban Hayvanları Listesi Kararı, 2015, 29 Nisan Resmi Gazete (Sayı: 29341)

² <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/> (Bakara Suresi, 168-169 Ayet Tefsiri; A’raf Suresi, 157 Ayet Tefsiri) (Erişim tarihi: 19 Eylül 2021)

geniş yaşlı ormanları tercih eder. Yaşlı, ibreli ve karışık ormanlarda bulunur. Kara ağaçkakanlar yaşam ortamında esas olarak ormanın büyüklüğüne ve ağaçların yaşlı olmasına bağlıdır. Ötüşü berrak, ince ve melodik olup, “k’luu” veya “klu, klu, klu” sesi gibidir. Uçuş sesi ise pürüzlü “krük-krük” sesinin hızlı tekrarıdır.

Yeşil Ağaçkakan (*Picus viridis*): Erkeğin gagası gri ve göz çevresi siyahtır. Yüzündeki kalın siyah maskesi göze çarpar. Gaga dibinden başlayıp boynuna uzanan akıtmanın altı siyah, üstü kırmızı gri benekli tüylerden oluşur. Başının yanları, gerdanı ve göğsü yeşilimsi beyazdır. Sırtı ve kanat üstleri yeşil, alt tarafı sarımsı yeşil, kuyruğu sarımsı yeşildir. Kanat uçlarında siyah beyaz benekler görülür. Dişinin erkekten tek farkı göz çevresinden enseye uzanan lekenin sadece siyah olmasıdır. Alçaktan hızlı ve dalgalı uçuşu göz alıcıdır ve uçuş sırasında koyu el teleklerinin üzerindeki beyaz benekler ile parlak sarı-yeşil kuyruk sokumu belirir (Ertan ve Arslangünoğdu, 2013). Kahkaha ve çığlığı andıran sesi oldukça dikkat çekicidir. Türkiye’de Güneydoğu Anadolu Bölgesi hariç diğer tüm bölgelerin ormanlarında yayılmıştır. Ülkemizde yıl boyunca bütün ormanlarda görülür ve ürer. Yaprak döken, iğne yapraklı ve karışık ormanlar, baltahıklar ile seyrek ormanlarda, korularda, parklarda ve meyve bahçelerinde bulunur. Genellikle yerde beslenirler. Ötüşü “kyü, kyü, kyü”, “klü-klü-klü-klü” veya biraz daha tiz “kjü-kjü-kjü” sesinin tekrarı gibidir.

Küçük Yeşil Ağaçkakan (*Picus canus*): Gri ve yeşil renklerde bir ağaçkakanıdır. Erkeğin başının üstünde küçük kırmızı bir leke görülür. Gagası ile gözü arasında ve gaga dibinden boynuna uzanan siyah bir çizgisi vardır. Baş, gerdanı, göğsü, karnı ve boynu gridir. Ensesinden başlayan yeşilimsi renk sırtı ve kanat üstlerinde ve kuyruğunda tümüyle yeşile döner. Kanatlarının üstünde siyah beyaz benekler görülür. Kuyruğunun üstü koyu gridir. Dişinin başında kırmızılık yoktur. Bunun yerine siyahımsı benekler vardır. Gövde renkleri erkek gibidir. Ayak parmaklarının ikisi öne ikisi arkaya yönelmiştir. Dik ve sivri tüylerden meydana gelen, kıvrılmayan güçlü kuyruğunu da destek olarak kullanır (Ertan ve Arslangünoğdu, 2013). Ülkemizde Trakya bölgesinde, Bursa’da, Batı Karadeniz Bölgesinde, Zonguldak, Bolu, Kastamonu ve Sinop, Doğu Karadeniz’de Artvin’de ve İç Anadolu’da Ankara’da yaşlı ormanlarda görülür. Nemli yaprak döken ormanlar ve nehir boylarındaki ağaçlarda yaşarlar. Kayın, Meşe veya Gürgenden oluşan, böceklerce zengin açık ağaçlıkları tercih ederler. Korular ve parklarda da görülebilir. Ötüşü “kikü, kükü, küh, küh, küh” sesinin tekrarı gibidir.

Aksırtlı Ağaçkakan (*Dendrocopos leucotos*): Erkeğin başının üstü ve kuyruk sokumu altı kırmızıdır. Uzun boyunlu ve uzun gagalıdır. Beyaz gerdanı ile

boynunu siyah bir şerit ayırır. Siyah şerit boynundan göğüs yanlarına doğru da iner. Dişinin başı siyah, alnı kirlili sarı gibidir. Gövde renkleri erkeğe benzer. Beyaz boyun yanıyla alaca ağaçkakanı, düzgün bıyığıyla Ortanca ağaçkakanı anımsatır. Kanatlarında beyaz leke bulunmaz, Kanat telekleri ve tüyleri enine beyaz benekli çizgilidir. Bu çizgiler sırt bölgesini de kaplar. Benzer beyaz sırt çizgilerine sahip küçük ağaçkakanı iri cüssesinden belirgin ayrılır (Ertan, 2008). Ülkemizde yıl boyunca kuzey ve güney sahillerimizde yaşlı ormanlarda görülür ve ürer. Aksırtlı ağaçkakan, yüksek oranda ölü ağaç ve odun bulunan yaprak döken ve karışık ormanlarda yaşar. Yaşlı ormanları tercih eder ve ürerler. Yuvasını ağaç kovuklarında kurar. Ötüşü yumuşak bir “kyük” ve birkaç kez uzun bir “kvük” şeklindedir.

Orman Alaca Ağaçkakanı (*Dendrocopos major*): Siyah beyaz renklerde olup, erkeğin alnı pembemsi, başının üstü, alttan kuyruk sokumu ve yanları kırmızı rengindedir. Kuyruğunun üstü siyah yanları beyaz renkte, kuyruk ucu küçük çatallıdır. Gaga dibinden gelen siyah şerit beyaz yanağını ikiye böler ve boynundan omuz başına iner. Kanatlarının sırtına birleştiği yerler beyazdır. Kanat üstlerinde kanat boyunca sıralı beyaz benekler görülür. Gerdanı ve göğsü beyazdır. Dişinin alnı pembemsi sarı, başının üstü siyahtır. Ensesinde kırmızı leke yoktur. Gövdesinin renkleri erkek gibidir (Ertan ve Arslangünoğdu, 2013). Türkiye’de Karadeniz, Marmara, Akdeniz, Kuzeydoğu Anadolu Bölgelerinde ve İç Anadolu’nun kuzey kısımlarında bulunurlar. Yerli kuş türüdür, tüm yıl boyunca yaşam ortamında görülür. Türkiye’de dağlık ve nemli ormanlarda, yaprak döken ve iğne yapraklı ormanlarda ayrıca büyük parklarda, bahçelerde ve tarla ağaçlarında görülürler. Ağaçlardaki oyuklara yuva yapar. Ötüşü “tçıt”, “çrett-çrett”, “çık” ve “vivivivi” sesi gibidir.

Ortanca Ağaçkakan (*Dendrocopos medius*): Erkeklerin kırmızı renkleri dişilerinkinden daha parlaktır. Dişinin tepe kırmızısı genellikle daha küçüktür. Her iki cinsin başının üstü ensesine kadar kırmızıdır. Siyah bıyık çizgisi gagasına ulaşmaz ve ense ile birleşmez. Alnı yanakları, boyun yanları, gerdanı ve göğsü beyazdır. Boyun beyazını siyah bir atkı ikiye böler. Dişinin boyun yanındaki siyah leke biraz daha büyüktür. Enseleri ve sırtları siyah, kanat gövde arası beyaz, kanat üstleri beyaz sıralı beneklerle kaplıdır. Karnı pembemsi kırçılı, kuyruk sokumu altı pembedir. Karnın kenarındaki siyah çizgilenme dikkat çeker. Kuyruğu üstten siyah alttan beyaz benekli gridir. Uçarken kuyruk yanlarında siyah benekli beyaz tüyler belirir (Ertan ve Arslangünoğdu, 2013). Ülkemizde genellikle Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde kıyı ormanlarında bulunurlar ve ürerler. Meşe ormanlarının bulunduğu Türkiye’nin her bölgesinde görülebilir. Yapraklı ve karışık ormanlarda yaşar. Yüksek bölgelerdeki yaşlı meşe ve kayın

ormanlarını tercih ederler. Genellikle yaşlı meşelerin yan dallarında yuva kurarlar. Ötüşü “kik, kik, kük, kük” sesi gibidir.

Alaca Ağaçkakan (*Dendrocopos syriacus*): Orta boylu, genel olarak siyah beyaz renklerde olan bir ağaçkakan türüdür. Erkeğin alnı beyaz, başının üstü siyah, arkası kırmızı ve ensesi siyahtır. Dışının ensesinde kırmızı leke bulunmaz. Gaganın üstü tüyleri açık renktir. Yanağından boyun ve gerdan yanına inen siyah şekilsiz bir leke görülür. Bu çapraz siyah leke/hat ensesi ile birleşmez. Gerdanı, göğsü ve karnı beyaz, kuyruk altı pembeden kırmızıya geçer gibidir. Kuyruk ucu çatallı ve siyahtır. Sırtı siyah ve kanat bağlantıları beyazdır. Kanatlarının üstünde üç sıra beyaz benek görülür. Dışının erkekten farkı başında kırmızı lekenin olmamasıdır (Ertan ve Arslangünoğdu, 2013). Türkiye’de Trakya, Ege Bölgesi, Akdeniz’in doğusunda, Orta Anadolu ve Karadeniz’in orta kesimleri Doğu Anadolu’nun batısı ve kuzeyinde, Doğu Karadeniz’de yayılmıştır. Statüsü yerlidir. Seyrek ve genellikle yapraklı ormanlar, ağaçlıklı açık araziler, fundalıklar, meyve ve zeytin bahçelerinde yaşarlar. Korular, parklar, bahçeler, köyler ve yoğun olmayan ağaçlık alanları tercih eder. Ötüşü ara sıra tirile dönüşen “crip, crip, cip, cip” ve “kuit, kuit” sesi gibidir.

Küçük Ağaçkakan (*Dryobates minor*): Siyah beyaz renklere sahiptir. Kanadında beyaz oval bir leke bulunmaz; enine beyaz çizgildir. Kısa gagası incedir. Erkeğinin tepesi kırmızı, dışının ise siyahtır. Erkeğin alnı kırmızı, ensesinin sırtıyla birleştiği yer siyahtır. Beyaz gerdanı ve yanağını siyah bir şerit ayırır. Göğsü, karnı ve kuyruk altı beyaz üstüne siyah uzun kırçılıdır. Sırtının ortasından kuyruğuna doğru ince beyaz bir çizgi görülür. Kanat üstleri enine beyaz çizgildir. Kuyruğu üstten siyah, yanları beyazdır. Alttan siyah benekli kirli beyaz gibidir. Dışının alnı beyazdır. Gövde renkleri tıpkı erkeğin benzeridir (Ertan ve Arslangünoğdu, 2013). Ülkemizde daha çok kıyı bölgelerinin ormanlarında görülürler. Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi hariç tüm Türkiye’de ormanlık, ağaçlık ve meyve bahçelerinde yaşamaktadır. Bütün yıl görülen yerli kuş türüdür. Yaprak döken veya karışık ormanlar, akarsu vadileri meyvelik ve bağlar, korular ve parklar yaşam ve üreme alanıdır. İçerisinde açıklıkları bulunan yapraklı ya da karışık ormanlar, su kenarı ormanlar ile kıyı bölgelerindeki ormanları tercih eder. Ötüşü kısa, keskin "kjik" sesi gibi ve ilkbaharda uzun bir dizi “pii, pii, pii, pii” veya “ke, ke, ke” şeklindedir.

Boyunçeviren (*Jynx torquilla*): Ensесinden sırtına uzanan baklava biçimi kahverengi tüyleri vardır. Başının üstü ve baklava biçiminin çevresi gridir. Yuvarlak başı, kısa ve sivri bir gagası vardır. Göz sürmesi omuz başıyla birleşir ve kahverengi kırçılıdır. Yanakları, ger-

danı ve göğsü kırçılı sütlü kahverengidir. Gövdesinde kahverengi benekler ve enine çizgiler vardır. Karnı ve kuyruk altı gri kırçılıdır. Kanat üstleri kahverengi ve beyaz kırçılıdır. Kuyruğu uzun, geniş, grimsi kahverengi enine çizgildir (Ertan, 2008). Bir ötücü gibi ağaçlara tüner. Uçuşu hafif dalgalıdır. Ülkemizdeki tek göçmen ağaçkakan türüdür. Geçit sırasında tüm bölgelerde görülür. Batı Karadeniz ormanları başta olmak üzere Karadeniz sahil şeridi, Marmara ile İç Ege ve İç Anadolu’da yerel olarak ürer. Kış göçmeni olarak batıda ve güneyde kıyı ormanlarımızda görülür. Orman açıklıkları barındıran yaprak döken ormanlar ve ağaçlı açık arazilerde yaşar. Bunun dışında meyve bahçeleri veya parklar gibi açıklıklarda bulunur. Göç sırasında çok değişik habitatlarda görülebilir. Ötüşü “gjä-gjä-gjä-gjä”, “kiyv”, “kii-kii-kii-kii-kii” ve “ti, ti, ti” şeklindedir.

2. Malzeme ve Yöntem

Ağaçkakanların geleneksel isimleri çalışmasında temel kaynak olarak Türk Dil Kurumu Derleme Sözlüğü’nden faydalanılmıştır. Geleneksel ağaçkakan isimleri bulmacalardan, www.trakus.org sitesindeki ağaçkakanlara ait bilgilerden, Kazım Çapacı’nın hazırlanmış olduğu yöresel kuş isimleri başta olmak üzere genel ağdaki diğer kuş gözlemcileri sitelerinden, yaklaşık on yılı aşkın bir süredir doğaseverlerle, avcılarla, yöresel kültüre önem veren araştırmacılarla, yöre insanıyla, üniversite öğrencileri ve kuş gözlemcileriyle birebir görüşmelerle elde edinilen bu bilgiler toparlanmış ve derlenmiştir. Bir taraftan elde edilen isimler derleme sözlüğünde kontrol edilmiş, karşılığı olanlar kayıt edilmiş, olmayanlar genel ağ üzerinden tekrar arama motoruyla aranmıştır, diğer taraftan geleneksel isimlerle ilgili bilgiler, bu konuda yayımlanmış eserler içerisinde yer alıp almadığı incelenmiştir.

Tüm kaynaklardan derlenen her bir isim tek tek Türk Dil Kurumu’na ait <https://sozluk.gov.tr/> genel ağ sayfasından Derleme Sözlüğü başta olmak üzere, Güncel Türkçe Sözlük, Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü, Tarama Sözlüğü, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu, Eren Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü ile Bilim ve Sanat Terimleri sözlüklerinden taranmıştır. Çalışmada geleneksel ağaçkakan isimleri çizelgesi, ağaçkakan için söylendiği düşünülen ancak derinlemesine araştırıldığında başka kuşlara atfedilmiş kuş isimleri çizelgesi ve diğer kuşlar için kullanılan ortak isimleri çizelgesi oluşturulmuştur. Geleneksel isimler Türk Dil Kurumu derleme sözlüğünde verildiği şekilde esas alınmıştır. Yani geleneksel isim iki kelimedenden oluşuyor ve derleme sözlüğünde bileşik olarak verilmişse bu yazım şekli esas alınmıştır. Örneğin “tahta delen” yerine “tahtadelen” yazımı kabul edilmiştir. Son olarak geleneksel ağaçkakan

isimlerinin geçtiği yerin bağlı olduğu iller ile geleneksel ağaçkakan isim sıklıkları Türkiye il haritasında gösterilmiş ve Türkiye'nin orman varlığı haritası (OGM, 2021) ile alt alta verilerek aralarındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3. Bulgular

Çalışmada ağaçkakanlara ait toplam 90 geleneksel isim incelenmiş, bunlardan 72'si değerlendirilmeye alınmış ve bu geleneksel isimler, yöresi ve bu isimlerin geçtiği kaynaklar Çizelge 1'de verilmiştir. Geriye kalan 18 geleneksel ismin yöresine ait herhangi bir bilgi bulunmadığı için bu isimler çizelgede yer almamış ve değerlendirme dışı tutulmuştur. Çizelge 1'de toplam 63 geleneksel isim ve bunlara ait 5 eş anlamlı isim (parantez içindekiler hariç) değerlendirilmiştir.

Efe (2012)'in doktora tezinde Türkiye Türkçesi Ağzlarında Hayvan İsimleri bölümünde yer alan ve farklı kaynaklardan derlediği "ağaç çakalı, alitakaca, çakıldak, dah diken, degelen, delecen, delegeç, deligan, demirdelen, devlet kuşu, devletli, gügük, gükgüven, hartlağan, ibi gügük, kodavi, tahta kelleri, tahtakacan, takırcan ve takıldak" isimlerinin ağaçkakan için olduğu yazılmış ve belirtilmiştir. Doğan (2001)'a göre ağaçkakanlar için "Ağaçkırın" ismi de kullanılmaktadır. Bu kaynaklarda ağaçkakan isimleriyle ilgili kullanıldığı yörelere ait detaylı bir bilgiye ulaşılamamıştır. Efe (2012) kaynağında verilen "devlet kuşu, devletli ve gükgüven" geleneksel isimlerin TDK Derleme Sözlüğüne göre baykuş için kullanıldığı saptanmıştır (Çizelge 2).

Bazı geleneksel ağzların birden fazla kuşu işaret ettiği tespit edilmiştir. Bu isimler için ayrı bir çizelge halinde hazırlanmıştır (Çizelge 3).

Türkiye coğrafya haritasında ağaçkakanların geleneksel isimlerin dağılımı Türkiye'deki ormanların yayılışına bakıldığında bir bağlantı ve ilişki olduğu görülmektedir. Özellikle orman varlığının yoğun olduğu Karadeniz, Ege ve Akdeniz sahil illerinde ağaçkakanlar için kullanılan geleneksel isimlerin sayısı ve frekansı artmaktadır. Ancak Kırklareli, Bilecik, Çankırı, Erzurum ve Kars yörelerinde ormanlık alanlar olmasına rağmen ağaçkakanlarla ilgili buralardan herhangi bir geleneksel isme ulaşılamamıştır (Şekil 1).

4. Tartışma ve Sonuç

Geleneksel ağaçkakan isimlerinin belirtildiği Çizelge 1'deki 63 geleneksel isim ve bunlara ait 5 eş anlamlı isim değerlendirilmeye alınmıştır. Genel olarak bakıldığında bu geleneksel isimlerin "ağaçkakan" ismine benzer şekilde yapılan eylemi anlatan isimlerin çoğunlukta oldukları görülmektedir. Örneğin "ağaç delen, ala kakan, çamaçakan, çamdelen, dakdelen, deddelek, dekdelek, delegen, deleyen, gagaç, kakacan, kakaç, tahdadelen, tahtadelen, takaç, takdelen, tıkdelen, tıkdelen, tıktıkdeleğin" gibi geleneksel isimlerden oluşur. Bunlar içinde yapılan eylemin çıkardığı sesi veren isimler de (örneğin; takdelen, tıkdelen, tıkdelen, tıktıkdeleğin gibi) mevcut olduğu görülmektedir. Doğrudan ağaçkakanın odunu gagalarken çıkarıldığı sesi ve ağaçkakan ötüşünü tanımlayan isimlendirmeler görülmektedir. Bunlara örnek "dakdaka, güdük, kekeçen, kilibik, tahtakı, taktakı, tıktıca, türülük" isimleridir. Genel olarak bakıldığında davranışsal özellikler, yaptığı eylemin çıkardığı ses ile ötüşler geleneksel isimlerde bir karşılığı görülmektedir. Burada yer alan tüm değerlendirmeler kuş bilimci gözüyle yapılmıştır. Bu yorumların geliştirilmesi ve doğru yorumlanabilmesi için mutlaka dil bilimciler tarafından ele alınarak yapılması yerinde olacaktır.

İncelenen 63 geleneksel isimden sadece "Sarıksrak" Yeşil ağaçkakan için söylendiği tespit edilmiştir. Geriye kalan 62 geleneksel isim herhangi bir cinsi veya familyayı işaret etmemekte olup, doğrudan piciformes takımını yani ağaçkakanları genel olarak ifade etmektedir. Oysaki Arslangündoğdu (2013) yaptığı çalışmada karatavuk kuş türüne ait 56 geleneksel (yöresel) isim tespit etmiştir. Buna göre ağaçkakan kuşlarının o yörede yaşayan halkla olan ilişkilerinin daha zayıf ve mesafeli olabileceği ve bundan dolayı takım düzeyinde bir tanımlamanın o yörede yaşayanların ihtiyacını karşıladığı düşüncesi ağırlık basmaktadır. Bu tespitin doğrulanabilmesi için mutlaka yöre halkıyla yüz yüze daha detaylı bir araştırma yapmak gerekebilir. Tüm bunlara rağmen bu kadar fazla sayıda geleneksel ismin varlığı büyük bir zenginliktir.

Çizelge 1'in devamı

Geleneksel isimler	Yöresi (İl: İlçe (Köy/Mahalle))[Açıklamalar]	Kaynaklar
Dakdelen	<u>Denizli</u> : Acıpayam (Oğuz)	TDK Der. Söz. (1969) (IV)
Darkutik = kutkutik	<u>Elazığ</u> <u>Hakkari</u> <u>Sivas</u> <u>Tunceli</u>	Karademir ve ark., (2014)
Deddeleğen	<u>Karaman</u> : Ermenek	TDK Der. Söz. (1969) (IV)
Deddelek	<u>Karaman</u> : Ermenek	TDK Der. Söz. (1969) (IV)
Dekdelek	<u>Mersin</u> : Mezitli (Takanlı)	TDK Der. Söz. (1969) (IV)
Deligan	<u>Isparta</u> : Atabey	TDK Der. Söz. (1969) (IV)
Delegen	<u>Elâzığ</u> : Ağın <u>Malatya</u> : Arapgir <u>Elâzığ</u> : Elazığ ve yöresi	TDK Der. Söz. (1969) (IV) Gülensoy ve Buran (1994)
Deleyen	<u>Elazığ</u>	TDK Der. Söz. (1969) (IV)
Dikdelağaç	<u>Isparta</u> : Eğridir köyleri	TDK Der. Söz. (1969) (IV)
Gagaç	<u>Sinop</u> : Ayancık (Düzköy) <u>Ordu</u> : Altınordu (Uzunmusa)	TDK Der. Söz. (1972) (VI)
Gagana	<u>Rize</u>	TDK Der. Söz. (1972) (VI)
Gölük	<u>Afyonkarahisar</u> : Dinar (Çığır)	TDK Der. Söz. (1972) (VI)
Gudukdena	<u>Trabzon</u> : Maçka	TDK Der. Söz. (1972) (VI) Efe (2012)
Gudukdera	<u>Trabzon</u> : Maçka	Efe (2012)
Hartlagan	<u>Zonguldak</u> : Çaycuma (Aliköy)	TDK Der. Söz. (1974) (VII)
Kakacan	<u>Çanakkale</u> : Biga (Ağaköy) <u>Sinop</u>	Osman Kibar TDK Der. Söz. (1975) (VIII)
Kakaç	<u>Manisa</u> : Demirci (Pulluca) <u>Sinop</u> : Gerze (Çeçe)	TDK Der. Söz. (1975) (VIII)
Kalli	<u>Kahramanmaraş</u> : Afşin (Sevin)	TDK Der. Söz. (1975) (VIII)
Kekeçen	<u>Samsun</u>	TDK Der. Söz. (1975) (VIII)
Kılibik	<u>Erzincan</u> : Refahiye (Gökseki)	TDK Der. Söz. (1975) (VIII)
Kodana	<u>Artvin</u> : Şavşat (Yavuz)	TDK Der. Söz. (1975) (VIII)
Kodava =kodova	<u>Artvin</u> : Şavşat	Altuntaş (2019)
Kokar Ali	<u>Kayseri</u> : Yahyalı	Efe (2012)
Kuluhtera	<u>Trabzon</u> : Of (Ballıca/Melnoz Köyü)	Fersat Balı
Kuşkura	<u>Rize</u> : İkizdere (Güneyce)	TDK Der. Söz. (1975) (VIII)
Mk̇k̇udi = k̇k̇udi = k̇k̇idi [yazılışı: mk'udi)	<u>Rize</u> : Ardeşen, Fındıklı, Pazar <u>Artvin</u> : Arhavi, Hopa	Uzunhasanoğlu (2012) Bucaklışı ve ark., (2007)
Sarıkısrak	<u>Bursa</u> : Nilüfer (Çah) [Yeşil ağaçkakan]	Çalay (2016)
Tahdadelen	<u>Sivas</u> : Koyulhisar (Hacıilyas)	TDK Der. Söz. (1978) (X)
Tahtadelen	<u>Burdur</u> <u>İstanbul</u> : Üsküdar <u>Giresun</u> : Şebinkarahisar <u>Gaziantep</u> : Şahinbey (Kızılhisar) <u>Sivas</u> : Koyulhisar, Suşehri (Ağrakos) <u>Tokat</u> : Zile ve çevresi (Küçüközlü/Küçük İsa)	TDK Der. Söz. (1978) (X) TDK Der. Söz. (1982) (XII)
Tahtakı	<u>Gaziantep</u> : Şehitkamil (Suboğazi)	TDK Der. Söz. (1978) (X)
Tahtalağan	<u>Tokat</u> : Zile	TDK Der. Söz. (1978) (X)
Takacan	<u>Ordu</u> : Akkuş (Salman)	TDK Der. Söz. (1982) (XII)
Takaç	<u>Kastamonu</u> : Daday ve çevresi <u>Ordu</u> : Ünye (Meydan)	TDK Der. Söz. (1978) (X)
Takagan	<u>Giresun</u> : Görele (Karadere)	TDK Der. Söz. (1978) (X)

Çizelge 1'in devamı

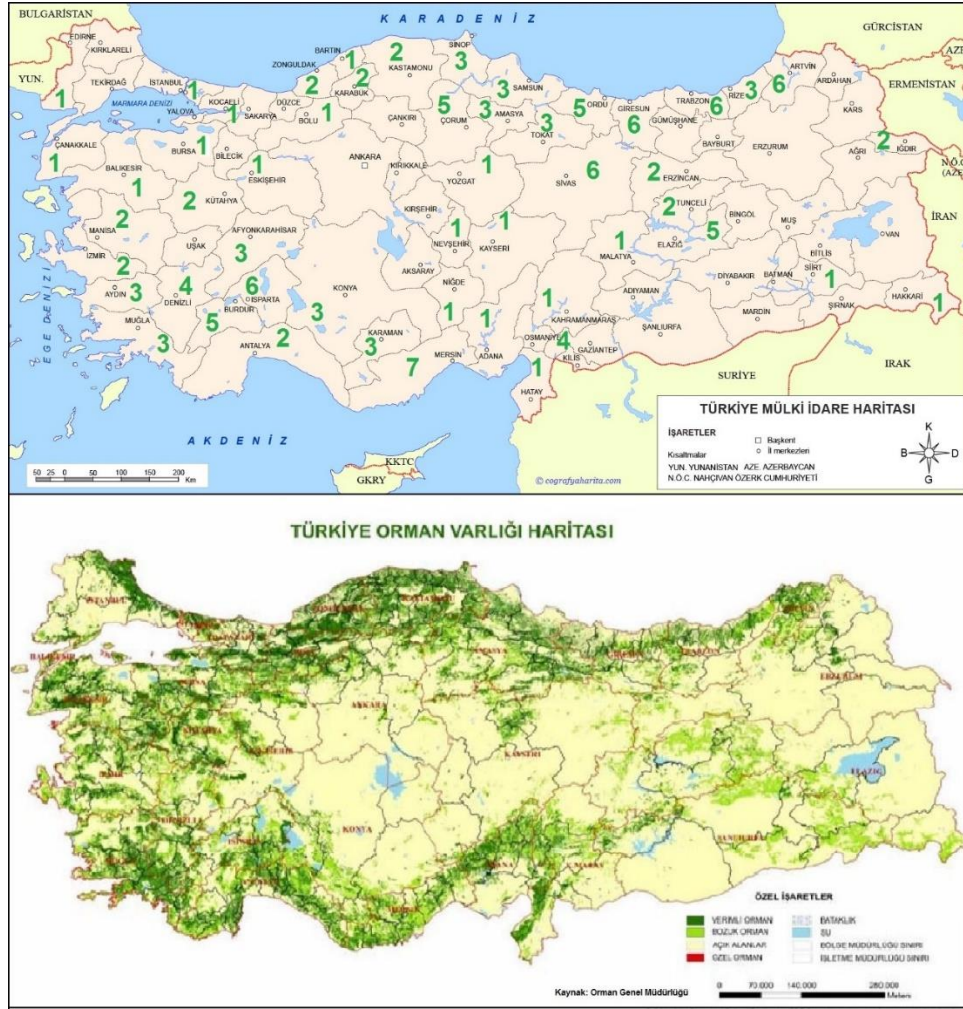
Geleneksel isimler	Yöresi (İl: İlçe (Köy/Mahalle))[Açıklamalar]	Kaynaklar
Takdelen	<u>Isparta</u> : Gönen (İğdecik) <u>Burdur</u> : Tefenni (Başpınar), Yeşilova (Kavak) <u>Aydın</u> : Nazilli (Yazırlı) <u>Amasya</u> : Göynücek (İlksu) <u>Gaziantep</u> : Şahinbey (Lohan) <u>Adana</u> : Karaisalı (İncirgediği, Kırıklı) <u>Mersin</u> : Mut ve köyleri, Toroslar (Buluklu) <u>Antalya</u> <u>Muğla</u> : Bodrum, Yatağan (Şeref) <u>Mersin</u> : Silifke (Tekeler)	TDK Der. Söz. (1978) (X) TDK Der. Söz. (1982) (XII)
Takguma	<u>Giresun</u>	Abdullah Kaplan
Takıç	<u>Isparta</u> : Sütçüler (Aşağıyaylabel)	TDK Der. Söz. (1982) (XII)
Taktakı	<u>Eskişehir</u> : Günyüzü (Ayvalı) <u>Çorum</u> : Merkez (Çıkrık) <u>Gaziantep</u> : Nizip <u>Hatay</u> : Antakya <u>Nevşehir</u> : Ürgüp <u>Sivas</u> : Gemerek (Çepni), Gürün (Telin)	TDK Der. Söz. (1978) (X) TDK Der. Söz. (1982) (XII)
Taktiğen	<u>Afyonkarahisar</u> : Sultandağı (Dereçine)	TDK Der. Söz. (1978) (X)
Tarkurtike	<u>Tunceli</u> : Nazimiye	TDK Der. Söz. (1982) (XII)
Tekkuma	<u>Giresun</u>	TDK Der. Söz. (1978) (X)
Telken	<u>İzmir</u> : Bergama (Çamköy)	TDK Der. Söz. (1978) (X)
Tıkdelek	<u>Mersin</u> : Anamur (Güngören/Teniste)	TDK Der. Söz. (1982) (XII)
Tık Delen	<u>Mersin</u> : Gülnar <u>Isparta</u> [tıkdelen]	TDK Der. Söz. (1982) (XII) Genç (2020)
Tıktıkdeleğen	<u>Amasya</u> : Merkez (Ziyaret/Ziyere)	TDK Der. Söz. (1978) (X)
Tıksıkıcan	<u>Samsun</u> : Lâdik	TDK Der. Söz. (1978) (X)
Tıktıca	<u>Samsun</u> : Bafra (Terzili)	TDK Der. Söz. (1978) (X)
Türülük	<u>Mersin</u> : Anamur (Emirşah)	TDK Der. Söz. (1978) (X)

Çizelge 2: Ağaçkakan kuşu için yazılmış ancak biraz araştırılınca farklı bir kuş olduğu anlaşılan isimler

Geleneksel ismi	Kuş türü	Yöresi (İl: İlçe (Köy/Mahalle))[Açıklamalar]	Kaynaklar
Devlet kuşu	Baykuş	<u>Burdur</u>	TDK Der. Söz. (1969) (IV)
Devletli	Baykuş	<u>Kars</u> <u>Muğla</u> : Bodrum, Marmaris	TDK Der. Söz. (1969) (IV)
Gükgüven	Baykuş	<u>Çorum</u>	TDK Der. Söz. (1972) (VI)

Çizelge 3: Birden fazla kuş ismine sahip ve aynı zamanda genel ağaçkakan isimleri

Geleneksel ismi	Kuş Cinsi/Türü	Yöresi (İl: İlçe (Köy/Mahalle))[Açıklamalar]	Kaynaklar
Ala kabak = ala gabak	Saksağan	<u>Kocaeli</u> : Kandra (Hediyeli) <u>Karaman</u> : Ermenek (Çukurbağ, Uğurlu) <u>Afyonkarahisar</u> : Sandıklı (Hocalar)[ala gabak]	TDK Der. Söz. (1963) (I)
	Siyah beyazlı güvercin büyüklüğünde bir kuş.	<u>Afyonkarahisar</u> : Dinar (Çiftlik) <u>Isparta</u> : Eğridir (Akçaşar) <u>Denizli</u> : Acıpayam (Oğuz), Bekilli, Çivril (Bulkaz), Merkez (Bereketli) <u>Aydın</u> : Nazilli (Yazırlı) <u>İzmir</u> : Urla (Özbek) <u>Kahramanmaraş</u> : Onikişubat (Hartlap) <u>Sivas</u> : Koyulhisar (Yukarıkale) <u>Karaman</u> : Ermenek (Sarıvadi) <u>Muğla</u> : Fethiye (Gökben/Gögben) <u>Burdur</u> : Yeşilova (Salda) [ala gabak]	TDK Der. Söz. (1963) (I)
	Palamut, mısır yiyen ve sesleri taklit eden bir çeşit kuş.	<u>Burdur</u> : Yeşilova (Salda) <u>Denizli</u> : Çivril (İğdir), Çal (Ekse), Bekilli (Kutlubey/Moraca, Poyrazlı/Ekse) <u>Aydın</u> : Efeler (Alanlı), Nazilli (Uzunçam/Sürez) <u>Balıkesir</u> : Savaştepe <u>Bilecik</u> : Gölpazarı (Kasımlar) <u>Karaman</u> : Ermenek <u>Osmaniye</u> : Düziçi (Bostanlar) <u>Mersin</u> : Mut köyleri, Silifke, Toroslar (Buluklu) <u>Denizli</u> : Bekilli, Çal (Ortaköy), Honaz (Aydınlı/Kösten), Acıpayam (Alaattin/Alâeddin) [ala gabak]	TDK Der. Söz. (1963) (I)
	Alaca karga	<u>İzmir</u> : Kemalpaşa (Sarılar) <u>Çanakkale</u> : Bayramiç (Muratlar) <u>Karaman</u> : Ermenek	TDK Der. Söz. (1963) (I)
	Ağaçkakan kuşu	<u>Denizli</u> : Acıpayam (Yeşilyuva) <u>Kütahya</u> : Tavşanlı (Hisar)	TDK Der. Söz. (1963) (I)
Cakcak	Ağaçkakan	<u>Trabzon</u> : Maçka (Kapıköy) <u>Konya</u> : Ilgın (Argıthani)	TDK Der. Söz. (1968) (III)
	Hindi	<u>Karabük</u> : Merkez (Cumayanı)	TDK Der. Söz. (1968) (III)
Cırtlık	Ağaçkakan	<u>Ordu</u> : Altınordu (Eskipazar, Uzunmusa)	TDK Der. Söz. (1968) (III)
	Çalı kuşu	<u>Ordu</u>	Demir (2001)
Çıkçık	Ağaçkakan	<u>Kütahya</u> <u>Elâzığ</u> : Merkez (Kızılay/Kesrik/Kesirik)	TDK Der. Söz. (1968) (III)
	Hindi	<u>Kütahya</u> <u>Elâzığ</u> : Merkez (Kızılay/Kesrik/Kesirik)	TDK Der. Söz. (1968) (III)
Gügük	Ağaçkakan	<u>Amasya</u> : Merkez (Çiğdemlik/Zana)	TDK Der. Söz. (1972) (VI)
	Çavuş kuşu	<u>Kastamonu</u> : Daday (Elmayazı/Peşman) <u>Çorum</u> <u>Amasya</u> : Merzifon <u>Ağrı</u> : Doğubeyazıt <u>Adana</u> : Feke (Mansurlu)	TDK Der. Söz. (1972) (VI)
Hartkakan	Ağaçkakan	<u>Balıkesir</u> : Burhaniye (Keremköy/Kerem) <u>Kocaeli</u> : İzmit (Zeytinburnu) <u>Zonguldak</u> : Çaycuma (Yakademirciler)	TDK Der. Söz. (1974) (VII)
	Yabanî horoz	<u>Balıkesir</u> : Burhaniye (Keremköy/Kerem)	TDK Der. Söz. (1974) (VII)

Şekil 1: Üste ağaçkakanlara ait geleneksel isimlerin ait oldukları illerin frekanslarıyla dağılımı, Alta ise Türkiye orman varlığı haritası (Kaynak: Üstte, www.coğrafyaharita.com; Alta, www.ogm.gov.tr)

Türkiye Türkçesine yakın olan Azerbaycan Türkçesinde ağaçkakan anlamına gelen “ağacdələn” geleneksel isim “ağacdəlen” ile birebir benzemektedir (Altaylı, 2018). Buna karşılık, Kırgızca “jıgaç usta”, Tatarca “агаç кисүче = okunuşu ağaç kisvişe” ve Türkmençe “ağaç ussasy” gibi dillerde birinci kelimenin ağaç kelimesinin uyumu dikkat çekmektedir (Arıkoğlu, 2018; Ehmetyanov ve ark., 2014; Kara, 2000). Kazakça “toqıldaq” ve Özbekçe “o'rmonchi” gibi dillerde ağaçkakan kelimesine benzememekle birlikte uzak bir dil olan Korece “ttagttaguli” ismi ise geleneksel isimlerden “tahtaki, takguma, taktaki, taktiğen, tarkurtike”nin söylenişlerine çok benzemesi de bunun tesadüfi olmadığını düşündürmektedir (Bayniyazov ve ark., 2021; Ölçer, 2015; Yusupova, 2018).

Efe (2012) ve Doğan (2001) tarafından ağaçkakan ismine karşılık geldiği belirtilen “ağaç çakalı, ağaçkıran, alitakaca, çakıldak, dah diken, degelen, delecen, delegeç, deligan, demirdelen, gügük, hartlağan, ibi gügük, kodavi, tahta kelleri, tahtakacan, takırcan ve

takıldak” isimlerinin detaylı bilgisine ulaşamamıştır. Yine Efe (2012) tarafından ağaçkakan anlamına geldiği belirtilen “devlet kuşu, devletli ve gükgüven” yöre ağzlarının baykuş kuşunu ifade ettiği saptanmıştır. “Devlet kuşu” aslında Osmanlı tarihinde bilinen “Hümayun” teriminin, “Umay (Humay)” adıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Hâkimiyetin göklerden geldiğine, Tanrı vergisi olduğuna dair eski mitolojik inancın izleri, halk arasında “Hüma” yani devlet kuşuyla ilgili dolaşan söylentileriyle korunmuştur (Beydili, 2005). Bu inanç Azerbaycan hikâye ve efsanelerinde, “Devlet Kuşu”nun uçurulması ve omzuna oturduğu insanın padişah seçileceği şeklinde yaşamaktadır.

Doğan (2001) yaptığı çalışmada ağaçkakan anlamında Azerbaycan Türkçesinde “ağacdəlen, sığırçın, ağaçkıran” ve Uygur Türkçesinde “Tokuldak, sokuçak” olarak olduğunu belirtmiştir. Ülkemizde kullanılan geleneksel ismi “Sığırçın” deyimi Iğdır’da Sığırçık kuşuna verilen addır (TDK Der Söz (1982) (XII)). Benzer şekilde Kerkük’te de Sığırçık kuşu anlamında kullanılmaktadır.

Bazı geleneksel isimlerin birden fazla kuşu işaret ettiği tespit edilmiştir. Bu geleneksel isimler “ala kabak = ala gabak, cakkak, cırtlık, çıkçık, gügük, hartkakan” adlarıdır. Ayrıca araştırma sırasında tespit edilen “boyunburan” ismi Konya’da bir çeşit kuş için kullanılan geleneksel isimdir (TDK Der. Söz. (1965) (II)). Güler (1988) yaptığı derleme araştırmasında boyunburan kuşunu listelerken bilimsel ismi “(*Junx torquilla*)” (doğrusu “*Jynx torquilla*”) olarak bilimsel ismini belirtmiştir. Ancak kuşun açıklamasını yaparken tüm derlediği eserlerin kuş ile ilgili tanımlamalarına yer vermiştir. Bu tanımlamalara göre boyunburan ile ilgili yer verilen açıklamalar özetlenmiştir. “*Bir kuş adıdır. Bir maruf kuş adıdır ki yeşil ve kırmızı ve benekleri alaca ve münkekaş (nakışlı) olur. Bu kuş arkuşu dedikleridir. Lakin bunun benekleri siyah olmakla bu değildir. Belki arkuşudur. Surad (örümcekkuşu) ismidir ki göçken didikleri kuştur*”. Başka bir tanımlamada “*yeşil ve kırmızıya meyil bir kuştur*”. Diğer bir kaynaktan ise “*Sarıasmaya benzer benekli bir kuştur*”. Yine başka eserlerde “*bir çeşit kuş*” ve “*bir kuş*” olarak tanımlanmıştır. Son bir tanımlamada ise bu kuş “*Şakırrak ismidir ki müellife (yağar) göre boyunburan kuşu ve saire göre arkuşudur*” şeklinde tanımlanmıştır. Burada dikkati çeken tüm bu tanımlamalara rağmen derleyenin bu tür için yazdığı güncel ve bilimsel Türkçe ismin Boyunçeviren kuşuna (*J. torquilla*) ait olduğu görülmektedir (Güler, 1988).

Şekil 1’de Türkiye coğrafya haritasında ağaçkakanların geleneksel isimlerin dağılışı ile Türkiye’deki ormanların yayılışı arasında çok sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Hatta yoğun ormanla kaplı bölgelerde daha fazla sayıda geleneksel ismin bulunduğu görülmektedir. Ormanların dolayısıyla ormancılıkla ilgili faaliyetlerin genel olarak yoğunlaştığı kıyı bölgelerinde Karadeniz, Ege ve Akdeniz sahil illerinde ağaçkakanlara ait geleneksel isimlerin sayısı da artmaktadır. Bazı canlı türleri, toplumların hayatında çok daha farklı ve önemli yere sahip olabilmektedir. Özellikle de bir toplumun bir hayvan türü ile içli dışı olma süresi ve miktarı artıyorsa, türün tanıma ve tanımlanması ona birden fazla isim verilmesini ve üretilmesini sağlamaktadır (Beşkardeş, 2021).

Çalışmamız sonucunda ülkemizdeki kullanılan ağaçkakan isimlerinin geleneksel kullanımının yaygın olduğu görülmektedir. Geleneksel kuş isimlerinin varlığı ve çeşitliliği ülkenin hazinesi gibidir. Bu çalışmada geleneksel ağaçkakan isimlerinin yapılan eylemi anlattığı, davranışsal özelliklerin, yaptığı eylemin çıkardığı ses ve ötüşleri yansıttığı görülmüştür. Diğer taraftan geleneksel isimlerin ormanlık alanların bulunduğu coğrafyayla örtüştüğü ortaya konulmuştur. Çalışmanın tartışılmasında eksiklerin bulunduğu özellikle dilbilimi açısından bu konuda daha ayrıntılı çalışmalara ihtiyaç duyulduğu açıktır.

Kaynaklar

- Altaylı, S., 2018. *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü (3 Cilt Takım)*. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-16-3471-9, 4422 sayfa, Ankara.
- Altuntaş, A. F., 2019. Artvin İlinin Şavşat İlçesinde Kullanılan Hayvan Adları Üzerine Bir Deneme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö6): 37-52. DOI: 10.29000/rumelide.648412.
- Arkoğlu, E., 2018. *Kırgızca - Türkçe Sözlük (2 Cilt Takım)*. Bengü Yayınları, ISBN: 978-605-91-4871-9, 2240 sayfa, Ankara.
- Arslangündoğdu, Z., 2013. Karatavuk’un Yöresel İsimleri. *Avrasya Terim Dergisi*, 1 (1): 30 – 39.
- Bayniyazov, A., Bayniyazova, J., Koç, K., 2021. *Türkiye Türkçesi – Kazak Türkçesi Sözlüğü (2.Cilt)*. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-17-4815-7, 1114 sayfa, Ankara
- Beşkardeş V., 2021. Türkiye’de Memeli Hayvanların Türkçe isimlendirilmesi Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme. *I. Uluslararası Adbilim Sempozyumu*, 22-24 Nisan 2021, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Beydili, C., 2005. *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*. Yurt kitap yayın, ISBN: 9789759025052, 637 sayfa, Ankara.
- Çalay, T., 2016. Bursa-Nilüfer İlçesi Köylerinde Konuşulan Dil Özellikleri ve Halk Hekimliği. (Ed. Şahin, M., Sevim, S., Yavaş, D., 2015. Ordysces’ten Nilüfer’e. Sayfa; 211-250, *Uluslararası Nilüfer Sempozyumu* 13-15 Kasım 2015, Nilüfer, Bursa, ISBN: 978-605-9897-21-1, 921 sayfa, Ankara.
- Demir, N., 2001. *Ordu İli ve Yöresi Ağzları, İnceleme-Metinler-Sözlük*. Türk Dil Kurumu, 360 sayfa, Ankara.
- Doğan, L., 2001. Türk Kültüründe Hayvanlar ve Hayvan İsimleri. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 12: 615-659.
- Ehmetyanov, R., Möhemmetdinov, R., Nurieva, F., Ganiev, F., 2014. *Türkçe - Tatarca Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-16-2842-8, 358 s., Ankara.
- Efe, K., 2012. Türkiye Türkçesi Ağzlarında Bitki ve Hayvan İsimleri. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi,

- Danışman; Ahmet Bican Ercilasun, XXII+1128 sayfa, Ankara.
- Ertan, A., 2008. Türkiye'yi Kuşlarla Gezelim. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Doğa Gözcüleri Derneği, Mas Matbaacılık, İstanbul.
- Ertan, A., Arslangündoğdu, Z., 2013. Belgrad Ormanı'nın Kuşları. Editör; Alper Çolak, *Belgrad Ormanı* (Bir Doğa ve Kültür Mirası), T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, I. Bölge Müdürlüğü-İstanbul, ISBN: 978-605-4610-27-3, sayfa: 696-775, İstanbul.
- Genç, M., 2020. *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*. Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 108, 298 sayfa, Isparta.
- Gösterir, İ., 2020. *Çorum Yöresi Ağzları Sözlüğü (Genişletilmiş, Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı)*. Çorum Belediyesi, ISBN: 978-605-84272-3-5, Çorum.
- Gülensoy, T., Buran, A., 1994. *Elazığ Yöresi Ağzlarından Derlemeler*. Türk Dil Kurumu, 240 sayfa, Ankara.
- Güler, K., 1988. Kamusu'l – Muhit Tercümesi'ndeki Türkçe Hayvan İsimleri. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman; Kemal Eraslan, XXXIV+235 sayfa, Konya.
- Hocaoğlu, Ö. L., 1992. *Av Kuşlarımız*. Orman Bakanlığı Yayın Dairesi Başkanlığı, 208 sayfa, Ankara.
- Kara, M., 2000. *Türkmence (Giriş - Gramer - Metinler – Sözlük)*. Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, ISBN: 978-975-17-2502-8, 254 sayfa, Ankara.
- Karademir, F., Gümüş, N., İlhan, Z., Korkut, A., 2014. *Sözlük (Kürtçe-Türkçe, Türkçe Kürtçe) Ferheng (Kurdî-Turkî, Turkî- Kurdî)*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığınca Belirlenen Yaban Hayvanları, Av Hayvanları ve Koruma Altına Alınan Yaban Hayvanları Listesi Kararı (2015, 29 Nisan) Resmi Gazete (Sayı: 29341). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150429-5.htm>
- Ölçer, M., 2015. *Korece Türkçe - Türkçe Korece Cep Sözlüğü*. Fono Yayınları, ISBN: 978-975-47-1552-1, 575 sayfa, İstanbul.
- Tavkul, U., 1989. Başhüyük'ten Derlenen Karçayca Sözcükler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 37: 193-254.
- Tekin F., Cantürk, S., 2019. Giresun ve Yöresi Söz Varlığında Hayvan Adları ve Hayvancılık Kavram Alanı. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9(3): 451-467.
- Türk Dil Kurumu, 1963. *Tarama Sözlüğü*. Cilt I, TDK Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, 1963. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. Cilt I, TDK Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, 1965. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. Cilt II, TDK Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, 1968. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. Cilt III, TDK Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, 1969. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. Cilt IV, TDK Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, 1972. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. Cilt VI, TDK Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, 1974. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. Cilt VII, TDK Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, 1975. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. Cilt VIII, TDK Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, 1978. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. Cilt X, TDK Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu, 1982. *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. Cilt XII, TDK Yayınları, Ankara.
- Yastı, M., 2018. *Derleme Sözlüğü Bağlamında Ermenek ve Çevresi Sözvarlığı*. (Muşmal, H., Yüksel, E., Kapar M. A., Çeçen, Ö. Ermenek Araştırmaları – II (Coğrafya-Edebiyat-Eğitim-Gastronomi-Güzel Sanatlar-İktisat-İşletme-İlahiyat-İletişim-Kamu Yönetimi-Turizm-Ziraat). Palet Yayınları, , ISBN: 978-605-7600-05-9, sayfa: 241-276, Konya.
- Yusupova, N., 2018. *Türkçe - Özbekçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları, ISBN: 978-975-16-3486-9 , 674 sayfa, Ankara.